

УДК [811.111+811.134.2+811.124+811.161.2]’373.7
DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-209-32>

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКИХ,
ІСПАНСЬКИХ, ЛАТИНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ СОМАТИЧНИХ
ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ, ЩО БАЗУЮТЬСЯ НА ОПОЗИЦІЇ
«ВЕРХ – НИЗ»**

**COMPARATIVE ANALYSIS OF ENGLISH, SPANISH,
LATIN AND UKRAINIAN SOMATIC IDIOMS BASED
ON THE OPPOSITION "TOP – BOTTOM"**

Миронова Л. А.,

orcid.org/0000-0001-8545-1916

*старший викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*

Григораш В. С.,

orcid.org/0000-0003-0935-940X

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*

Запропонований доробок присвячено дослідженню соматичних фразеологізмів англійської, іспанської, латинської та української мов, що базуються на опозиції «верх – низ». Особлива значущість вертикальної осі у світосприйнятті людини обумовлена не лише культурними факторами, а й біологічними. Людське тіло само по собі організоване вертикально, що робить цю вісь природною основою для структурування простору та визначення його мірності. Схильність до вертикального сприйняття простору також можна пояснити антропоцентризмом, головним критерієм якого є людина в центрі всесвіту. Дж. Лакофф та М. Джонсон стверджують, що просторові ознаки можуть переноситися на інші поняття та явища, утворюючи так звані орієнтаційні метафори. Бінарна опозиція «верх – низ», як і інші просторові протиставлення, може виконувати функцію одного з класифікаторів, що дозволяють виражати менш очевидні парні співвідношення типу: «добро – зло», «душа – тіло», «свідоме – підсвідоме» та інші. За допомогою орієнтаційних метафор у багатьох культурах можуть бути виражені фізичний, емоційний, соціальний стани людини, просторова характеристика понять та явищ. Мовна картина світу розкриває зв'язок просторової орієнтації «вгору – вниз» з ідеєю «позитивного» та «негативного» у свідомості носія мови. Метафоричні значення деяких дієслів, що описують рух «вгору – вниз», а також значення деяких інших частин мови, які характеризують положення на відповідній точці вертикальної осі узагальнено, корелюють з оціночною шкалою «добре – погано» (у випадках, коли така асоціація можлива). Фразеологізми розглядаються як складовий елемент побудови картини світу, де зафіксовано досвід носіїв мови. Орієнтаційні метафори, що базуються на опозиції «верх – низ», використовуються як знаряддя концептуалізації внутрішнього світу людини. За їх допомогою в багатьох культурах описуються різні аспекти життя, такі як фізичний стан, емоції, соціальний статус. Ці метафори дозволяють ототожнювати просторові характеристики з оцінкою: рух догори найчастіше оцінюється позитивно, а рух донизу часто асоціюється з негативними явищами.

Ключові слова: фразеологізми, соматизм, опозиція, координата, верх, вниз.

The article is devoted to the study of somatic idioms of English, Spanish, Latin and Ukrainian languages, which are based on the opposition «top – bottom». The special significance of the vertical axis in a person's perception of the world is due not only to cultural factors, but also to biological ones. The human body itself is organized vertically, which makes this axis a natural basis for structuring space and defining its dimensionality. The inclination to vertical perception of space can also be explained by anthropocentrism, the main criterion of which is a man at the centre of the universe. G. Lakoff and M. Johnson claim that spatial features can be transferred to other concepts and phenomena, forming so-called orientational metaphors. The binary opposition «top – bottom», like other spatial oppositions, can perform the function of one of the classifiers, which allow expressing less obvious paired relations

of the type: «good – evil», «soul – body», «conscious – subconscious» and others. With the help of orientational metaphors in many cultures, physical, emotional, social states of a person, spatial characteristics of concepts and phenomena can be expressed. The linguistic picture of the world reveals the connection of the spatial orientation «top – bottom» with the idea of «positive» and «negative» in the mind of a native speaker. The metaphorical meanings of some verbs describing the movement «top – bottom», as well as the meanings of some other parts of speech, which characterize the position on the corresponding point of the vertical axis, correlate with the rating scale «good – bad» (in cases where such an association is possible). An upward movement is most frequently evaluated positively. Idioms are considered as a constituent element of building a picture of the world, where the experience of native speakers is recorded. Orientational metaphors based on the opposition «top – bottom» are used as a tool for conceptualizing the inner world of a person. With their help, various aspects of life, such as physical condition, emotions, and social status, are described in many cultures. These metaphors make it possible to equate spatial characteristics with evaluation: upward movement is most often evaluated positively, and downward movement is often associated with negative phenomena.

Key words: idioms, somatism, opposition, coordinate, top, bottom.

Постановка проблеми. У лінгвістиці вивчення того, як засобами мови відображається картину світу, виникло з потреби краще зрозуміти, як люди сприймають та описують явища навколо себе. Дослідники припустили, що модель світу, яку люди мають у своїй свідомості, можна описати як сукупність основних семантичних протиставлень, які є спільними для багатьох народностей. Вчені давно помітили, що носії мови у всіх культурах описують світ за допомогою протиставлень, таких як високий – низький, довгий – короткий, зовнішній – внутрішній, широкий – вузький, далекий – близький, правий – лівий, верх – низ та інші. Ці бінарні опозиції роблять сприйняття світу простішим і чіткішим. Використовуючи протилежності, люди легше розуміють та пояснюють те, що їх оточує. Опозиція «верх – низ» є однією з найважливіших у більшості культур світу. Проблематика дослідження фразеологізмів, що базуються на опозиції «верх – низ», має декілька практичних та теоретичних аспектів: вивчення універсальних та культурно-специфічних особливостей цієї опозиції, виявлення універсальних значень та символів, які асоціюються з рухом догори чи донизу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних зарубіжних наукових працях (Дж. Лакофф, М. Джонсон [1], Н. Maturana, F. Varela [2], G. I. Serkebayeva, S. R. Boranbaev [3]) було відзначено, що структура зовнішнього (фізичного) світу традиційно у всіх культурах описується за допомогою серії просторових протиставлень: високий – низький, довгий – короткий, зовнішній – внутрішній, широкий – вузький, далекий – близький, правий – лівий тощо. Г. Сміт розглядає бінарну опозицію як систему мови та/або мислення, за допомогою якої дві теоретичні протилежності чітко визначені та протиставлені одна одній [4]. У теорії структуралізму бінарна опозиція визначається як фундаментальний організатор людської філософії, культури та мови [5]. Опозиція «верх – низ» є однією з найбільш значущих для більшості культур, міфологічні картини зображують світ переважно у вигляді вертикальної осі, де верх асоціюється з божеством, добром, світлом, успіхом, а низ – з пеклом, злом, темрявою. Українська дослідниця Т. Ястремська зазначає, що «верх – низ» – просторова опозиція, яка не тільки демонструє орієнтацією об'єктів у просторі, уточнює просторову кваліфікацію частини об'єкта, а й окреслює і формує систему координат діалектної картини світу» [6, с. 189].

Серед численних досліджень про природу метафоричних переносів найбільш відомою є робота Дж. Лакоффа і М. Джонсона «Metaphors we live by». Розглядаючи мову як сукупність фактів, що дозволяють розкрити основні принципи сприйняття дійсності нашим розумом («general principles of understanding»), Дж. Лакофф і М. Джонсон стверджують, що «ці принципи часто є метафоричними за своєю природою і включають розуміння результатів нашого досвіду в термінах інших даних, що отримані дослідним шляхом» [1, с. 116]. Більшість із наших концептуальних уявлень про світ створено на основі просторових метафор типу «більше – краще», «верх – добре». Вони визначають наше світобачення й світосприйняття. На думку Дж. Лакоффа і М. Джонсона, ми використовуємо ці метафори у повсякденному житті, іноді не

помічаючи цього. Водночас метафори з протилежним значенням на зразок «менше – краще» не узгоджуються з уявленнями про світ, що нас оточує, і можуть розглядатися як не властиві людській свідомості [1, с. 25]. Відповідно, і фразеологічні словосполучення, побудовані на основі уявлень «менше – гірше» чи «низ – погано», апріорі мають негативний статус у нашій свідомості.

Дж. Лакофф і М. Джонсон вказують, що «орієнтаційні протиставлення виникають тому, що наше тіло має певні властивості і функціонує певним чином у фізичному світі, який нас оточує» [1, с. 14]. Особлива значимість вертикальної осі зумовлена будовою людини: саме її тіло структурує простір, задає його вимір. Просторові орієнтири у більшості мов носять яскраво виражений антропоморфний характер. Дж. Лакофф і М. Джонсон також відзначають можливість переносу просторових ознак на різного роду поняття і явища і називають такі випадки орієнтаційними метафорами, «тому, що більшість подібних понять пов'язана з протиставленнями типу «верх – низ», «передній – задній», «глибокий – мілкий», «центральний – периферійний». Орієнтаційні метафори надають поняттю просторової орієнтації» [1, с. 14]. Завдяки орієнтаційним метафорам в багатьох культурах можуть бути виражені фізичний, емоційний, соціальний стани людини, просторова характеристика понять і явищ може ототожнюватися з їх оцінкою [1, с. 18–19].

Метою цього наукового викладу є порівняльна характеристика фразеологічних одиниць з соматичним компонентом у чотирьох мовах різних груп індоєвропейської мовної сім'ї: германської (англійська), романської (іспанська, латинська), східнослов'янської (українська), враховуючи особливості етнічних уявлень про рух частин тіла догори чи донизу у мовній свідомості. Новизна роботи полягає в тому, що в українських та зарубіжних наукових розвідках невелику кількість робіт присвячено дослідженню саме цього аспекту фразеології у різноструктурних мовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Орієнтаційні метафори, в тому числі і ті, що базуються на опозиції «верх – низ», використовуються при концептуалізації внутрішнього світу людини. Вертикальна вісь «верх – низ» характеризує як простір всередині тіла людини, так і поза ним. Серце зазвичай займає стабільне положення, виконуючи роль своєрідного центру, певної точки відліку, від якої йдуть імпульси до інших органів: *приходить до серця, поклавши руку на серце, прокладати дорогу до серця, серце ладне вискочити з грудей, серце не на місці*. В іспанській мові маємо: *tener el corazón bien puesto, tener el corazón en su sitio*. Фіксоване положення серця як духовного центру людини пояснюється його зв'язком із серцем як органом кровообігу, що має чітку локалізацію. Рух серця по вертикальній осі «верх – низ» зафіксовано у фразеологічних одиницях української мови тільки у напрямку вниз: *серце обірвалося, серце опинилося в п'ятах, серце падає*. Усі ці фразеологізми мають значення «дуже злякатися, завмирати від страху, переляку, тривоги». В основі цих словосполучень лежить уявлення людини про те, що серце при відчутті страху й тривоги переміщується вниз тіла. Дійсно, коли ми чогось боїмося, то складається враження, що серце завмирає, а його биття чуємо аж у п'ятах. В іспанській мові ми виявили декілька фразеологізмів, які демонструють можливість руху серця догори, як реакцію на радість, хвилювання, тривогу: *brincarle el corazón* (серце застрибало від радості), *subírsele el corazón por la boca* (заколотилось серце), *tener el corazón en la garganta* (тривожитися, хвилюватися). Стародавні римляни вважали серце центром життя, а не просто органом, що перекачує кров. Воно було символом душі, емоцій, інтелекту та волі, тобто, центром життя. Коли серце піднімалося, то людина наповнювалася сміливістю, відвагою: *cor adsurgere* (піднімати серце) – надихатися, сповнюватися сміливістю; *cor erigere* (піднімати серце) – підбадьорюватися, набиратися сил; *cor levare* – полегшувати страждання, дарувати надію. І, навпаки, при розпачі, втраті сил серце рухається донизу: *cor concidere* (падати серцем), *cor cadere* (серце падає) – втрачати мужність, здаватися. Римляни вважали, що саме в серці, а не в мозку, міститься розум. Серце також вважалось місцем емоцій: *cor palpitare* (серце

калатає) – хвилюватись, переживати; *cor movere* (хвилювати, рухати серце) – викликати емоції, почуття; *cor praecipitare* (кидати серце) – відчувати страх, тривогу. Стародавні люди вірили, що різні емоції, такі як радість, смуток, гнів і страх, пов'язані з різними фізичними відчуттями в серці: *cor in caelum ferre* (підносити серце до небес) – відчувати радість, щастя, але, порівняймо: *cor defixum habere* (мати серце, прибите до землі) – бути в розпачі, зневірі. В англійській мові лексема *heart* найчастіше використовується в ідіомах, значення яких пов'язані з такими поняттями, як любов та інші почуття (*break one's heart* – розбити чиесь серце), позитивні риси характеру: чесність, доброта, щирість (*heart to heart conversation* – щира бесіда), почуття переляку та страху, смутку тощо. У фразеологічних одиницях рух серця по вертикальній осі зафіксовано як у напрямку вгору: *have one's heart in one's mouth*, *have one's heart in one's throat* (мати серце в роті, горлі – дуже нервувати, хвилюватися, бути наляканим), так і у напрямку вниз: *one's heart sank*, *someone's heart is in their boots*, *someone's heart is in their shoes* (почуватися сумним, розчарованим, стурбованим). Зауважимо, що в англійській мові, на відміну від латинської, рух серця в обох напрямках у фразеологізмах може асоціюватися з негативними емоціями чи станами людини.

Покращення стану людини, вихід із скрутного становища характеризується координатою «верх – добре». У людини, яка набуває впевненості у своїх силах, поліпшує своє матеріальне становище чи фізичний стан, високо піднята голова, пряма хода і рівна спина: *випростовувати плечі*, *зводиться на ноги*, *піднімати голову*, *піднімати чоло*, *розправляти спину*. В іспанській мові також виявляються відповідні фразеологічні одиниці: *levantar cabeza* – покращити життя, здоров'я, вилікуватися; *levantar el cuello* – вибратися зі злиднів, одужати. Латинська мова теж має низку таких фразеологізмів: *animus erigere* (піднімати дух) – підбадьоритися, набратися сил; *extollere animus (caput)* – підбадьорювати, підняти голову. Сум і туга гнітять людину, і вона опускає голову, а позитивні емоції, відчуття щастя випрямляють тіло людини і примушують підняти голову. *Опустити голову* – втратити радість, добрий настрій, зажуритися; *опускати руки* – стати бездіяльним, байдужим до всього; *опускати вуха* – впасти у відчай, засмутитися, зневіритися; *опускати ніс* – журитися, засмучуватися чи бути у відчаї, втрачаючи надію. В іспанській мові маємо: *no alzar cabeza* – бідувати, хворіти; *caérsele a uno las alas* – зажуритися, втратити надію. Порівняймо в латинській мові: *animus demittere* (опускати дух) – сумувати, втрачати надію. Цікавий афоризм *auriculas demittere* (опустити вуха) використав Гораций у своєму творі «Сатири». Наразі цей вислів вживається у переносному значенні – впадати у відчай, розпач, занепасти духом [7, с. 10]. Фразеологізм *animus in pedes decidit* (душа у п'яти втекла) є досить поширеним і використовується для опису стану страху, зневіри або розпачу. В англійській мові фразеологізм *lose one's head* (втратити голову) означає розгубитися, втратити контроль над ситуацією, а фразеологізм *bury/have your head in the sand* (ховати голову в пісок) – відмовлятися думати про неприємні факти, хоча вони вплинуть на ситуацію. Обидві ідіоми мають негативну конотацію.

Традиційно координата «верх» використовується для позитивної оцінки розумових здібностей людини, високої самооцінки: *високо нести голову* – про гордовиту людину; *головою вищий*, *на голову вищий* – розумніший. Порівняймо в іспанській мові: *con la cabeza alta* – з гордістю; *llevar la cabeza muy alta* – не боятися нічого; *alzar la frente* – ходити з гордо піднятою головою. Негативна характеристика людини, що надто високо оцінює свої розумові здібності, базується на фразеологічних одиницях, до складу яких входять соматизми *хвіст*, *кирка*, *ніс*: *дерти носа*, *задирати хвіст*, *кирку гнути*, *підняти хвіст*. В латинській мові маємо такий фразеологізм: *nasum ad caelum tollere*. Цей вислів описує фізичну дію – задирання носа. Однак, у переносному сенсі, він означає гордовиту, зарозумілу людину, яка вважає себе кращою за інших і дивиться на них зверхньо. В англійській мові високо піднята голова асоціюється також з почуттям впевненості та гордості (*hold your head (up) high*), а високо підняті голова, плечі на ніс з перевагою над іншими (*head and shoulders above, nose in the air*). Цікаво, що в іспанській

мові один і той самий фразеологізм у різних контекстах може характеризувати людину як позитивно, так і негативно. Наприклад, вислів *con la frente levantada* може означати «спокійно, сміливо, хоробро», а також «зухвало, безсоромно». Порівняймо в латинській мові: *frontem attollere* (піднімати лоб) – бути сміливим, впевненим.

Спостерігається також у мовах опозиція координат «верх – гордість, впевненість» та «низ – покора, приниження». Так, в українській мові рух *хвоста, голови, кирпи, носа* догори – це ознаки гордості, пиhi чи зазнайства, що, як ми бачимо, відображають наведені приклади. Коли *хвіст, голова, коліна, ніс, шия* чи *чоло* рухаються донизу, то можна говорити про те, що людина у розпачі, її принижують, примушують коритися: *голову схилити, гнути коліна, повзати на колінах, преклоняти коліна, підібгати хвіст, піджимати хвіст, бити чолом, схилити чоло, гнути ший, голову вішати, опускати руки, повісити носа*. В іспанській мові існує велика кількість соматичних фразеологізмів, що характеризують рух частини тіла донизу як прояв покори, примирення, краху, розпачу. До складу таких фразеологізмів зазвичай входять соматизми *cabeza, ala, frente, ojo, oreja: agachar la cabeza* – визнати поразку, стати сумирним, покірним; *abatir las alas* – змиритися, розчаруватися; *bajar la frente* – знітитися, поступитися; *bajar los ojos* – потупити очі, змиритися; *bajar las orejas* – визнати поразку, не заперечувати; *doblar la cabeza* – поступитися, підкоритися; *doblar la rodilla* – підкоритися. Рух соматизму *pie* чи *pierna* по координаті вгору характеризує підкорення, владу, перевагу над іншими: *poner el pie sobre el cuello* – підкорити, принизити; *tenerle a uno el pie encima* – мати владу над кимось; *echarle a uno la pierna encima* – випередити, переплюнути, обскакати. В латинській мові схилене обличчя чи голова, опущені очі, зігнуті коліна – це символи підкорення та поразки: *caput submittere* (схилити голову) – коритися, визнавати поразку; *aciem ad terram vergere* (опускати обличчя до землі) – соромитися, ганьбитися; *genua flectere* (згинати коліна) – благати, просити. Фразеологізми з соматичним компонентом *pes* (нога) перш за все характеризують рух. Негативно забарвленими будуть такі фразеологічні одиниці: *esse (jacere) sub pedibus* – бути під чиясь владою; *sub pedes ponere* – зневажати. У слов'янській традиції голова знаменує собою життя, а ноги – смерть. Здоров'я та життя – це орієнтація вгору, а хвороба і смерть – вниз. Тому коли людина втрачає голову, то це у більшості випадків означає смерть або стан, близький до смерті: *голова злетіла з плечей, головою лягти, голову покласти, зламати собі голову, зложити голову, позбутися голови*. Це можна пояснити тим, що відтинання голови було одним із поширених видів страти. А ще тому, що тяжка хвороба примушує людину лежати, а мертва людина падає завжди вниз. Уявлення про смерть чи хворобу співпадають у багатьох народів, тому в іспанській мові ми також зафіксували велику кількість фразеологічних одиниць з соматизмом *cabeza*, що характеризують тяжкий стан людини як рух по координаті вниз: *cortarse la cabeza* – розоритися, зіпсувати собі майбутнє; *no levantar la cabeza* – хворіти, хиріти; *torcer la cabeza* – захворіти, померти. Численні латинські фразеологізми з соматизмом *caput* (голова) використовуються для описання різних аспектів стану особи чи об'єкта, використовуючи образи руху голови. Це може бути їх певний стан, включаючи життя: *caput attollere, caput erigere* – піднімати голову, жити; смерть: *caput demittere* – опускати голову, сумувати, втрачати життя; *caput praecipitare* – кидатися вниз, ризикувати життям, йти на смерть; здоров'я чи хворобу: *caput ascendere* – підніматися, йти вгору, одужувати; *caput descendere* – спускатися, йти вниз, хворіти. Українському народові характерні працелюбність, витривалість, тому відчуття знесилення, перевтоми передає велика кількість фразеологічних одиниць, у яких зафіксовано рух по координаті вниз: *гнути горба, гнути спину, гнути хребет, гнути ший, не розгинати спину, ноги підгинаються, падати з ніг*. В іспанській мові ця група фразеологізмів не є численною, вона представлена лише кількома фразеологічними одиницями: *no poderse tener de pie* – бути знесиленим, не стояти на ногах; *no levantar la cabeza de* – працювати, не розгинаючи спину. Серед латинських фразеологізмів ми не знайшли таких прикладів. Опозицію «високе положення чи

походження – низьке походження» в українській мові демонструють фразеологічні одиниці *високого коліна, низького коліна*.

Найцікавішими виявилися дослідження соматофразеологізмів, що вказують на такі людські риси як страх, переляк, здивування. Коли людина відчуває страх, жах, здивування, то *баньки, брови, волосся, очі, чуб* рухаються по координаті вгору, а *серце і хвіст* – донизу: *аж очі з лоба вилазять, баньки на лоба полізли, брови полізли на лоба, вивело очі на лоб, чуб вгору піднявся*; але: *підібгати хвіст, підігнути хвоста, серце опинилося в п'ятах, серце падає*. В іспанській мові по координаті вгору рухаються *cabellos, corazón, manos, ojos*: *erizarse los cabellos* – здригнутися; *subirle a uno al cuello el corazón* – сильно б'ється серце (від страху, хвилювання); *con el corazón en la boca* – ледве дихаючи; *tener el corazón en la garganta* – тривожитися, боятися; *echarse las manos a la cabeza* – вжахнутися; *se le saltaron los ojos* – у нього очі на лоба полізли (від страху, здивування). При відчутті страху донизу рухаються *sangre, pico*: *bajarse a uno la sangre a los talones* – злякатися; *ocultar el pico bajo el ala* – з острахом ховатися від небезпеки. В латинській мові зі значенням «страх» зустрічаємо такі фразеологізми: *anīmus in pedes decidit* – душа в п'яти увійшла; *timor pedibus alas addit* – страх надає ногам крила [8, с. 307]. В «Енеїді» Вергілія був використаний вислів *comae steterunt* (досл.: волосся стало дибки). Фразеологізм описує відчуття великого страху, заціпеніння. Відчуття сорому примушує рухатися *кров* вгору, а *голову та очі* – донизу: *вбирати голову в плечі, голови не підвести, кров кинулася до обличчя, кров ударяє до голови, кров шугонула в обличчя, опускати очі, потупити очі*. А от в іспанській мові при відчутті сорому догори рухаються *cara, frente, ojos*: *caérsele a uno la cara* – згоріти від сорому; *bajar la frente* – знітитися, соромитися; *bajar los ojos* – потупити очі, знітитися; *con las orejas bajas* – з почуттям сорому. Порівняймо в латинській мові: *ocūlos demittēre (in terram figēre)* – опустити очі (потупити погляд). Руху частин тіла по координаті вгору при відчутті сорому в іспанській та латинській мовах нами не виявлено. Реакцію людини на певні події, її психоемоційний стан спостерігаємо в латинських фразеологізмах: *aures arrigēre* чи *arrectis auribus* (підняти вуха) – насторожитися; *supercilia ad frontem tollēre* – підняти брови (здивуватися).

Висновки. Отже, в англійській, іспанській, латинській та українській мовах бінарна опозиція «верх – низ» виконує функцію класифікатора, що дозволяє виразити парні співвідношення: «гордість, пиха – покора, приниження», «одужання, покращення стану людини – смерть, каліцтво», «багатство, достаток – бідність, розорення, крах». За допомогою координат «верх – низ» описуються такі людські риси як страх, розпач, а також дається оцінка розумових здібностей людини. Найпоширеніша група фразеологізмів, що базуються на метафорі «верх – низ», стосується соціального статусу людини та її місця в ієрархії суспільства. Вони також часто використовуються для опису різноманітних сфер діяльності та інтересів. Саме фразеологізми у своїй внутрішній формі відображають фрагменти мовної картини світу, що дає можливість з'ясувати особливості лінгвокреативного мислення народу – носія мови, яка значною мірою базується на унікальних для кожного народу історичних, реальних та культурних умовах. Проведене дослідження показує, таким чином, що англійська, іспанська, латинська та українська мовні картини світу мають як спільні, так і відмінні риси. Розширення матеріалу дослідження та більш поглиблені його порівняльні характеристики на рівні соматичних фразеологічних одиниць дозволять з більшою повнотою представити своєрідність і особливості національного менталітету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live by*. University of Chicago Press, 2003. 276 p.
2. Maturana H., Varela F. *The Tree of Human Understanding*. Boston, 1987. 224 p.
3. Serkebayeva G. I., Boranbaev S. R. Binary Oppositions as a Method of Conceptualization: A Case of Codex Cumanicus. *International Journal of Society, Culture & Language*. 2023. Vol. 11. P. 159–170.

4. Smith G. Binary Opposition and Sexual Power in Paradise Lost. *Midwest Quarterly*. 1996. 27 (4). P. 383.
5. Baldick C. *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*. OUP, 2008. 361 p.
6. Ястремська Т. Семантична опозиція «верх / низ» у діалектній картині світу українців. *Slavia orientalis*. 2021. Т. LXX, № 1. С. 187-211. URL: <https://journals.pan.pl/Content/119942/PDF/2021-01-SOR-11-Jastremska.pdf>
7. Миронова Л. А., Ульянова В. О. Національно-культурний компонент соматичних фразеологізмів іспанської, латинської та української мов. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Філологія»*. 2023. № 60. С. 9–12.
8. Штиченко І. Ю. Тематична класифікація фразеологізмів латинської мови із соматичним компонентом (семантико-когнітивні виміри). *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. Вип. 43(4). С. 304–310.